

Lesbrief Aan de slag met digitale geletterdheid in het voortgezet onderwijs



Handvatten om aan de slag te gaan met de implementatie van digitale geletterdheid

In de tijd waarin we leerlingen helpen bij hun ontwikkeling tot jonge wereldburgers, is digitale geletterdheid een pijler die steeds relevanter is geworden. Niet voor niets nam het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap digitale geletterdheid op als één van de basisvaardigheden en wordt digitale geletterdheid op die manier breed gestimuleerd. We helpen je graag op weg om samen met je team aan de slag te gaan. In deze lesbrief vind je inspiratie om een studiesessie op teamniveau vorm te geven. Het uitgangspunt hierbij is beeldvorming genereren en van daaruit komen tot draagvlak.



expertisepunt
digitale geletterdheid

Waarom een studiesessie over digitale geletterdheid?

Deze lesbrief helpt een team bij het opzetten van een studiesessie om:

- Bewustwording te creëren over het belang van onderwijs in digitale geletterdheid.
- Je samen een beeld te vormen van wat digitale geletterdheid betekent voor je leerlingen.

We adviseren alle onderdelen uit deze teamsessie-opzet te doorlopen. Maar je kunt er vanzelfsprekend ook voor kiezen onderdelen te gebruiken en deze op te nemen in het programma van een studiedag over digitale geletterdheid.

Ontwikkelstadia digitale geletterdheid

Er zijn verschillende stadia die je doorloopt om tot een onderwijsaanbod in digitale geletterdheid te komen. We kennen de volgende stadia:

- Oriëntatie en beeldvorming.
- Draagvlak.
- Visievorming.
- Planvorming.
- Implementatie.
- Verankering.
- Evaluatie.



De opzet van deze lesbrief richt zich vooral op beeldvorming en draagvlak creëren. Deze twee aspecten komen volgordelijk niet alleen in het begin van de ontwikkelstadia aan bod. Draagvlak creëren doe je door het gehele proces, en je beelden over digitale geletterdheid stel je steeds bij. Lees meer over de verschillende stadia in de Wegwijzer digitale geletterdheid van Kennisnet via de QR-code.

Vorm

- **Duur:** Minimaal 1,5 uur.
- **Begeleiding:** Vanuit het schoolteam bereidt een sessieleider de sessie voor en leidt deze. Dit kan de schoolleider, de i-coach of een leraar met ervaring of interesse in digitale geletterdheid zijn.
- **Werkwijze:** Een mix van informatie, reflectie, discussie en verkenning van onderwerpen op basis van de ervaringen en inzichten van de sessieleider, aangevuld met hulpmiddelen in deze lesbrief voor de studiesessie.

Benodigde middelen

- **Presentatiescherm, laptop, versterkt geluid en de presentatie die bij deze studiesessie hoort.**
- **Animatievideo:** 'Wat is digitale geletterdheid?' van het Expertisepunt digitale geletterdheid (<https://vimeo.com/1048574361>).
- **Hulpmiddelenblad:** met werkvormen, stellingen en gespreksstarters.



Programmaopzet

1. Introductie en doel (10-15 minuten)

• Introductie

Tijdens de introductie wordt het doel van de bijeenkomst toegelicht. Deze studiesessie helpt om gezamenlijk meer zicht te krijgen op de rol van digitale geletterdheid in het onderwijs, zodat daarna een vertaling gemaakt kan worden naar de eigen praktijk, afgezet tegen verschillende vakgebieden.

• Activerende werkvorm

Je hebt hier de keuze uit twee vormen. Bij één vorm staat een discussie centraal om een specifiek beeld te krijgen van digitale geletterdheid. En bij de andere vorm wordt ingezoomd op verschillende begrippen die met digitale geletterdheid te maken (kunnen) hebben middels een spelvorm. Beiden gaan over het stadium van beeldvorming creëren. Kies de vorm die het best bij jouw schoolteam past.

1) Discussievorm: Maak in subgroepen een woordspin over digitale geletterdheid op jullie school. Welke begrippen spreken tot de verbeelding? Een voorbeeld van een woordspin vind je op het hulpmiddelenblad.

OF

2) Spelvorm: Speel in subgroepen het spel '30 seconds' met woorden die direct verband houden met digitale geletterdheid. Eén speler omschrijft binnen 30 seconden het woord, zonder delen van het woord zelf te noemen. De teamgenoten raden het woord. Nodig: zandloper(s) 30 seconden of timer op je smartphone, kaartjes met begrippen op het hulpmiddelenblad.

• Afronding

Na afloop van de gekozen vorm: bespreek kort hoe naar aanleiding van deze startactiviteit door het team naar digitale geletterdheid gekeken wordt.

Welk begrip of welke begrippen hebben tot de meeste discussie geleid? Noteer deze voor later tijdens deze teamsessie.



2. Verkenning van het thema digitale geletterdheid (10-15 minuten)

• Toon de animatie 'Wat is digitale geletterdheid?'

- Link naar de animatie: <https://vimeo.com/1048574361>.
- Sluit het beeld wat je had van digitale geletterdheid aan op hoe het hier geschetst wordt?

• Bespreek landelijke ontwikkelingen op het gebied van digitale geletterdheid

Hierbij komen aan bod:

- De ontwikkeling van definitieve conceptkerndoelen (<https://www.slo.nl/thema/meer/actualisatie-kerndoelen-examenprogramma/actualisatie-kerndoelen/definitieve-conceptkerndoelen-digitale/@24983/definitieve-conceptkerndoelen-dg/>). Context: de definitieve concept kerndoelen zijn beschikbaar. Het zijn er drie. Hierin wordt stilgestaan bij hoe jij je tot de wereld verhoudt, en welke rol digitale geletterdheid daarin vervult.
- Er wordt meer vanuit een pedagogische benadering naar digitale geletterdheid gekeken. Context: digitale geletterdheid moet niet worden gezien als (alleen) het aanleren van vaardigheden. Van jou als wereldburger wordt verwacht dat je een kritische houding ontwikkelt, dat je leert hoe je reageert op situaties en dat je om leert gaan met hoe anderen jou zien en hierop reageren. Lees hierover meer: <https://www.kennisnet.nl/digitale-geletterdheid/digitale-geletterdheid-een-pedagogische-benadering/>.
- Digitale geletterdheid wordt steeds beter en verder wetenschappelijk onderbouwd. Context: er zijn steeds meer inzichten bekend over wat werkt, hoe digitale geletterdheid kan worden benaderd vanuit een onderzoekende houding.
- Een toezichthoudend kader op het gebied van digitale geletterdheid wordt voorbereid (<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/09/01/tijdljn-implementatie-kerndoelen/>). Vanaf 2027 is er stimulerend toezicht, vanaf 2031 handhavend toezicht door de Inspectie voor het Onderwijs.

3. Gesprek & Reflectie (30-40 minuten)

• Centrale vraag: Wat betekent digitale geletterdheid voor onze school en ons onderwijs?

Twee werkvormen, kies er één.

1) Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Voor als er behoefte is aan meer beeldvorming over wat onderwijs in digitale geletterdheid inhoudt. Werkvorm plenair



of in subgroepen. Bespreek de lesideeën die op het hulpmiddelenblad staan. Is het volgens jullie wel of geen vorm van (het aanbieden van) digitale geletterdheid?

OF

2) Stellingen

Als er behoefte is aan meer beeldvorming over de rol van digitale geletterdheid in jullie onderwijs. Werkvorm plenair of in subgroepen. Aan de hand van de stellingen die op het hulpmiddelenblad staan, krijgen jullie een beeld over de rol die jullie zien voor digitale geletterdheid of waar jullie nog verder over kunnen discussiëren. Jullie hoeven niet alle stellingen te behandelen. Als jullie werken in subgroepen kunnen jullie de stellingen verdelen.

Aan het einde van het uitvoeren van de gekozen werkvorm kunnen jullie reflecteren (10 minuten) op:

- Waar staan we nu als team?
- Wat zien we als kansen/uitdagingen?
- Hoe kunnen we het thema integreren in ons curriculum?
- Wat verwachten we van elkaar/de sessieleider/het management hierin?

4. Afronding en vervolg (10-15 minuten)

• Bespreek:

- Wat nemen we mee?
- Welke vervolgstap willen we zetten?
- Wie pakt welke rol?
- Wat hebben we nu nodig om een vervolgstap te kunnen zetten?

Tip: Gebruik dit moment om concrete afspraken te maken en eventueel een vervolgsessie te plannen. Naar inzicht is dit met het hele team of een deel van het team, vorm dan een projectgroep.

Tip: Het is handig om een verslag te maken van deze sessie, zodat de waarde ervan ook behouden blijft.



Meer weten?

Geïnspireerd om verder aan de slag te gaan met digitale geletterdheid? Onderwijs in digitale geletterdheid ontstaat niet in één dag of middag, zoals je ook niet tijdens één studiesessie draagvlak kunt verwerven. We hebben hieronder een aantal documenten voor je op een rij gezet om aan de slag te gaan met alle stadia die je doorloopt om digitale geletterdheid te implementeren.

• **Wegwijzer digitale geletterdheid**

<https://expertisepuntdigitalegeletterdheid.nl/@24524/wegwijzer-digitale-geletterdheid/>

• **Teamwerk**

<https://expertisepuntdigitalegeletterdheid.nl/@24119/teamwerk-digitale-geletterdheid/>

• **Visiespel digitale geletterdheid**

<https://expertisepuntdigitalegeletterdheid.nl/@24164/visiespel-digitale-geletterdheid/>

• **Definitieve conceptkerndoelen digitale geletterdheid**

<https://www.slo.nl/thema/meer/actualisatie-kerndoelen-examenprogramma/actualisatie-kerndoelen/definitieve-conceptkerndoelen-digitale/@24983/definitieve-conceptkerndoelen-dg/>

• **Reflectiewijzer digitale geletterdheid Inspectie van het Onderwijs**

<https://expertisepuntdigitalegeletterdheid.nl/@24167/reflectiewijzer-digitale-geletterdheid/>



Hulpmiddelenblad studiesessie

1) Maak een woordspin

Werkvorm: discussievorm

Schrijf bij elke cirkel waar je allemaal aan kunt denken bij het begrip dat in de cirkel staat.

2) 30 seconds

Werkvorm: spelvorm

Speel in subgroepen het spel '30 seconds' met woorden die direct verband houden met digitale geletterdheid. Eén speler omschrijft binnen 30 seconden maximaal 5 woorden, zonder delen van het woord zelf te noemen. De teamgenoten raden de woorden. Voor elk omschreven woord dat geraden wordt, ontvangt het team een punt.

3) Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Werkvorm: discussievorm

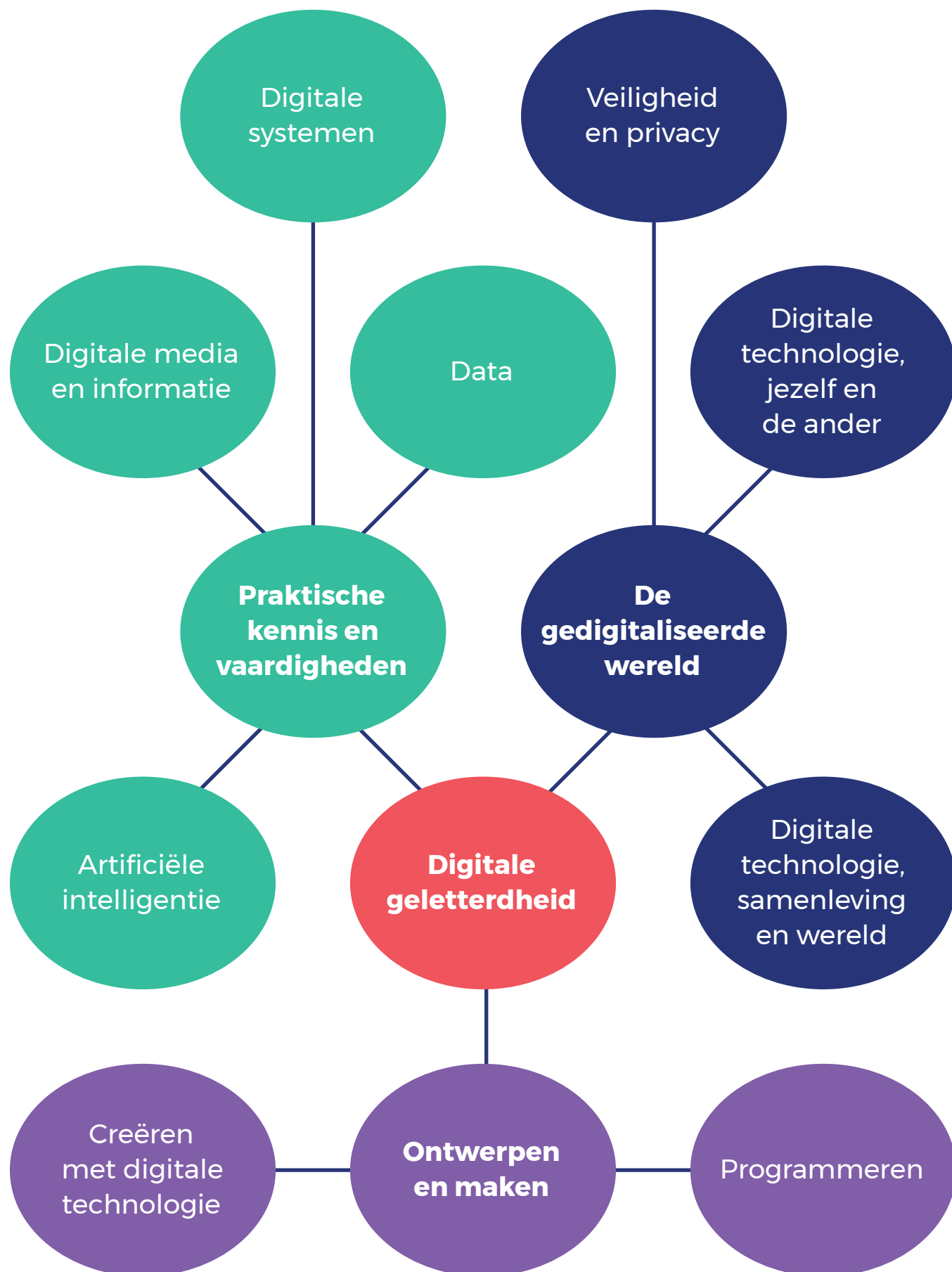
Bespreek de lesideeën die op het hulpmiddelenblad staan. Is het volgens jullie wel of geen vorm van (het aanbieden van) digitale geletterdheid? En als verdiepvingsvraag: past deze vorm bij het aanbod op jullie school en is die gericht op jullie doelgroep? Werkvorm plenair of in subgroepen.

4) Stellingen

Werkvorm: discussievorm

Je vindt 10 stellingen die ingaan op de wijze waarop je digitale geletterdheid kan aanbieden in je onderwijsorganisatie. De bedoeling is dat deze stellingen jullie op weg gaan helpen bij de beeldvorming hoe digitale geletterdheid een plaats kan krijgen in jullie onderwijs. Bespreek de stellingen in subgroepen en vorm een oordeel over de stellingen. Bespreek de stellingen waar de meeste subgroepen het mee eens zijn als eerste (of het meest uitgebreid). Stel met elkaar vast welke stellingen het meest zeggen over jullie doelen op het gebied van digitale geletterdheid. Dat kunnen natuurlijk ook stellingen zijn waarmee jullie het geheel oneens zijn.





30 seconds

Digitalisering
Nieuwsvergaring
Wereldburgers
Algoritme
Big tech



30 seconds

AVG
Mediawijsheid
QR-code
Virtual reality
Augmented reality



30 seconds

Robot
Online klaslokaal
Chatten
Fake news
Coderen



30 seconds

Ontdeklab
Hack
Spam
Blockchain
Vier-in-balans



30 seconds

Grooming
Blockchain
Big data
Competenties
Vakintegratie



30 seconds

Technologie
Verbinding
Wachtwoord
Internet
Sociale media



30 seconds

Interactie
Datalek
Kunstmatige intelligentie/AI
Cyberpesten
FOMO



30 seconds

Viraal
Programmeren
Visievorming
Kerndoelen
Vaardigheid



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Een gesprek met een groep leerlingen naar aanleiding van online pesten onder klasgenoten.



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Leerlingen laten inloggen in het leerlingadministratiesysteem om resultaten te bekijken.



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Regels opstellen over het gebruik van AI op school.



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Bronnen uit een gemaakt werkstuk beoordelen op betrouwbaarheid.



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Een gesprek over hoe generatieve AI je kan helpen bij het produceren van tekst of media.



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Leerlingen laten werken in verwerkingssoftware om wiskunde-strategieën in te slijpen.



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Met leerlingen spreken over nieuwswijsheid aan de hand van een eerder bekeken video.



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Op teamniveau vaststellen of leerlingen een telefoon mee naar school mogen nemen.



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

In groepjes leerlingen laten werken aan een video over een aardrijkskunde-onderwerp en deze laten inleveren als werkstuk.



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?



Lesideeën: is het wel of geen vorm van digitale geletterdheid?

Werkvorm: discussievorm

Of onderstaande leer-/lesactiviteiten wel of geen digitale geletterdheid zijn, is soms discutabel. Het gaat bij deze werkvorm om de discussie en beeldvorming naar aanleiding daarvan. Wanneer je de activiteit uitvoert zoals hieronder letterlijk beschreven, kun je verklaren waarom het wel of geen activiteit is die bijdraagt aan digitale geletterdheid. Echter, in veel gevallen, vooral wanneer het hieronder niet als digitale geletterdheid geduid wordt, is het vaak wel een vertrekpunt om tot digitale geletterdheid te komen. Het belangrijkste aspect in deze werkvorm is dat het benaderen of gebruiken van technologie niet altijd gelijk is aan het werken aan digitale geletterdheid. En andersom ook: digitale geletterdheid vergt in lang niet alle gevallen de (praktische) inzet van digitale technologie.

Een gesprek met een groep leerlingen naar aanleiding van online pesten onder klasgenoten.
wel

Leerlingen laten inloggen in het leerlingadministratiesysteem om resultaten te bekijken.
geen

Regels opstellen over het gebruik van AI op school.
wel

Bronnen uit een gemaakt werkstuk beoordelen op betrouwbaarheid.
wel

Een gesprek over hoe generatieve AI je kan helpen bij het produceren van tekst of media.
wel

Leerlingen laten werken in verwerkingssoftware om wiskunde-strategieën in te slijpen.
geen

Met leerlingen spreken over nieuwswijsheid aan de hand van een eerder bekeken video.
wel

Op teamniveau vaststellen of leerlingen een telefoon mee naar school mogen nemen.
geen

In groepjes leerlingen laten werken aan een video over een aardrijkskunde-onderwerp en deze laten inleveren als werkstuk.
wel



Stellingen

1. Ons school- of jaarplan biedt ruimte om met digitale geletterdheid aan de slag te gaan. Zowel op het gebied van professionalisering als het aanbieden in de les.



Stellingen

2. Ik zie digitale geletterdheid vooral als iets wat per vak specifiek wordt benaderd, en dus niet overal evenredig aan bod komt op onze school.



Stellingen

3. Het aanbieden van digitale geletterdheid gaat gepaard met een grote actualisatieslag van ons curriculum/onderwijsaanbod.



Stellingen

4. Hoewel vaksecties een opdracht hebben op het gebied van digitale geletterdheid, is schoolbrede coördinatie noodzakelijk.



Stellingen

5. Het integreren van digitale vaardigheden vraagt kaders in de vorm van een handreiking, methode of leerplan, en komt dus niet tot stand door alleen de leraar kerndoelen te laten interpreteren.



Stellingen

6. Ik zie digitale geletterdheid aanbieden als een voorwaarde om onze leerlingen goed toegerust aan hun volgende stap in hun loopbaan te laten beginnen.



Stellingen

7. De thema's die aan bod komen op het gebied van digitale geletterdheid zouden voor een deel vanuit de leerlingen invulling/vorm moeten krijgen.



Stellingen

8. Wij zijn op school voldoende gefaciliteerd om digitale geletterdheid goed aan te kunnen bieden.



Stellingen

9. Ik vind het bij digitale geletterdheid belangrijker dat we leerlingen leren reflecteren op het eigen handelen, dan dat we hen digitaal vaardig maken.



Stellingen

10. Als het gaat om digitale vaardigheden, hebben we als school nauwelijks nog een opdracht gezien het vaardigheidsniveau van onze leerlingen.



Stellingen



Stellingen

